

พุทธธรรมในคติการสร้างและการบูชาหุ่นพยนต์ของอาจารย์ลอย โปธิ์เงิน Buddhist Doctrines in the Beliefs Concerning the Creation and Worship of Hoon Payon of Master Loy Phon-gein

ชนินทร์ ผ่องสวัสดิ์¹ | Chanin Phongsawat¹

ปิยวัจน์ ภะมะรินทร์ มีประเสริฐโชค² | Piyawat Phamarin Meeprasertchoke²

Received: 21 ตุลาคม 2568 Revised: 3 ธันวาคม 2568 Accepted: 9 ธันวาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ศึกษาคติการสร้างและการบูชาหุ่นพยนต์ของอาจารย์ลอย โปธิ์เงิน ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นหุ่นพยนต์ที่ได้รับความนิยมและเป็นที่ต้องการของผู้บูชาจากการศึกษาพบว่า การสร้างหุ่นพยนต์ไม่ต่างจากการพิจารณาการเกิดชีวิตในคติพุทธศาสนา เพราะมีการบริการถึงธาตุ 4 ด้วยพุทธศาสนาเชื่อว่าธาตุ 4 (ดิน น้ำ ลม และไฟ) คือรูปขันธ์ (การรวมตัวของรูป) หลักฐานอีกชิ้นหนึ่งที่ยืนยันคตินี้ได้คือคาถาบูชาหุ่นพยนต์หรือคาถาปลุกหุ่นพยนต์ ซึ่งปรากฏบาลีว่า “นะมะพะทะ” เป็นหัวใจธาตุ 4 เหตุที่ต้องมีการบริการถึงธาตุ 4 แม้คาถาบูชาหุ่นพยนต์ต้องมีหัวใจธาตุ 4 เพื่อให้หุ่นพยนต์มีชีวิต ผู้บูชาจะสามารถใช้งานหุ่นพยนต์ได้ การใช้งานหุ่นพยนต์ก็มีปรากฏทั้งในคัมภีร์พุทธศาสนา คือ อรรถกถามหาปรินิพพานสูตร พระเวสสุกรรมเนรมิตหุ่นพยนต์เพื่อปกป้องพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า ต่อมาหุ่นพยนต์ได้ปรากฏในวรรณคดีไทย เช่น เสภาขุนช้างขุนแผน และพระอภัยมณี โดยหุ่นพยนต์มีบทบาทเป็นทหารช่วยทำสงคราม การสร้างและการบูชาหุ่นพยนต์ของอาจารย์ลอย โปธิ์เงิน แม้จะคล้ายกับเครื่องรางของขลังแต่แฝงด้วยพุทธธรรมที่สะท้อนให้เห็นว่า การเกิดชีวิตของสิ่งมีชีวิตประกอบขึ้นจากขันธ์ 5 ซึ่งมาจากการประชุมรวมกันของธาตุ 4 จึงอาจกล่าวได้ว่าธาตุ 4 เป็นจุดกำเนิดขันธ์ 5 การรวมตัวของขันธ์ 5 ทำให้เกิดชีวิต หุ่นพยนต์จึงสามารถเคลื่อนไหวและใช้งานได้เสมือนมีชีวิต

คำสำคัญ : พุทธธรรม, อาจารย์ลอย โปธิ์เงิน, หุ่นพยนต์, โสยศาสตร์

¹ นักวิชาการอิสระ E-mail : chaninphopsawat@gmail.com

¹Independent academic E-mail : chaninphopsawat@gmail.com

²นักวิชาการอิสระ E-mail : chaninphopsawat@gmail.com

²Independent academic E-mail : chaninphopsawat@gmail.com

Abstract

This academic article aims to study the beliefs surrounding the creation and worship of "Hoon Payon" as practiced by Master Loi Pho-ngern, who is highly regarded for crafting some of the most popular and sought-after Hoon Payon among devotees. The study finds that the process of creating these effigies closely parallels Buddhist conceptions of the origin of life, particularly through the invocation of the Four Elements (earth, water, fire, and wind), which in Buddhism are considered components of the *rūpa-khandha* (the aggregate of form). Supporting evidence for this belief system includes the incantations used in animating or worshipping the Hoon Payon, particularly the Pali phrase "Na Ma Pa Ta", which symbolizes the essence of the Four Elements. The inclusion of this elemental mantra is believed to endow the effigy with life, enabling its effective use by the devotee. The utilization of animated effigies can also be traced back to canonical Buddhist texts, such as *Commentary of the Mahāparinibbāna Sutta*, wherein the deity Vishvakarma (the craftsman god) creates an effigy to guard the relics of the Buddha. Furthermore, Hoon Payon appears in Thai classical literature, including *Khun Chang Khun Phaen* and *Phra Aphai Mani*, where they serve as warriors aiding in battle. Although Master Loi Pho-ngern's Hoon Payon may resemble traditional talismans or amulets, they are imbued with Buddhist philosophical principles, particularly the notion that life arises from the Five Aggregates (*khandhas*), which themselves originate from the combination of the Four Elements. Thus, it can be posited that the Four Elements serve as the foundation of the Five Aggregates, and their integration gives rise life. As a result, Hoon Payon is perceived as animated and functional, akin to living beings.

Keywords : Buddhist Doctrines, Master Loy Phon-gein, Hoon Payon, superstition

บทนำ

ไสยศาสตร์กับสังคมไทยเป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ได้ ด้วยไสยศาสตร์ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของความคิด ความเชื่อ รวมถึงประเพณีในสังคมไทยไปแล้ว กังวล คัชชิวมา (2547) ได้จำแนกไสยศาสตร์เป็น 3 ประเภท ได้แก่ ไสยศาสตร์เพื่อการรักษา ไสยศาสตร์เพื่อการป้องกัน และไสยศาสตร์เพื่อการทำลาย คือใช้พลังอำนาจวิเศษในการรักษาโรค เช่น การรำผีฟ้า ใช้พลังอำนาจวิเศษปลุกเสก

เครื่องรางของขลังเพื่อให้ปลอดภัยจากภัยอันตราย เช่น ยันต์ และใช้พลังอำนาจวิเศษทำลายศัตรู เช่น ยาสั่ง

การศึกษาคั้งนี้ได้ศึกษาไสยศาสตร์เพื่อการป้องกัน คือการศึกษาเครื่องรางของขลังที่เรียกว่า “หุ่นพยนต์” ของอาจารย์ลอย โปธิ์เงิน ด้วยหุ่นพยนต์ของอาจารย์ลอย โปธิ์เงินเป็นที่ยอมรับในวงการผู้นิยมบูชาวัตถุมงคลว่า เป็นสุดยอดหุ่นพยนต์ของไทย และยังมีคติการสร้างและการบูชาที่น่าสนใจแฝงด้วยพุทธธรรมของพระพุทธเจ้า สะท้อนแนวคิดเรื่องการเกิดชีวิตในพุทธศาสนาผ่านการสร้างและบูชาหุ่นพยนต์ จึงทำให้คติการสร้างและการบูชาหุ่นพยนต์ของอาจารย์ลอย โปธิ์เงินมีความลึกซึ้ง

ถึงแม้ว่า**สามัญผลสูตร**ระบุว่า การปลุกเสกเป็นตริจฉานวิชาหรือเดรัจฉานวิชา (ที.สี.อ. (ไทย) 11/114/315) ก็ตาม อาจารย์ลอย โปธิ์เงินเป็นฆราวาสผู้เรืองเวทย์ สร้างหุ่นพยนต์เพื่อมอบให้ลูกศิษย์และผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นวัตถุมงคล ไม่ได้ปลุกเสกเพื่อแสวงหารายได้ ทำให้เห็นว่าเส้นทางชีวิตของอาจารย์ลอย โปธิ์เงินตั้งมั่นอยู่บนการปฏิบัติธรรมและการช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเมตตา

วัตถุประสงค์ของการศึกษาในครั้งนี้มีดังนี้ (1) ศึกษาความเป็นมาของหุ่นพยนต์ (2) ความเป็นมาของอาจารย์ลอย โปธิ์เงินและหุ่นพยนต์ของอาจารย์ลอย โปธิ์เงิน (3) คติการสร้างหุ่นพยนต์ของอาจารย์ลอย โปธิ์เงิน (4) คติการบูชาหุ่นพยนต์ของอาจารย์ลอย โปธิ์เงิน และ (5) วิเคราะห์พุทธธรรมในคติการสร้างและการบูชาหุ่นพยนต์ของอาจารย์ลอย โปธิ์เงิน

ความเป็นมาของหุ่นพยนต์

ราชบัณฑิตยสถาน (2554) ได้อธิบายความหมายของหุ่นพยนต์ไว้ว่า หมายถึง “รูปที่ผู้ทรงวิद्याคมเอาวัตถุมาผูกขึ้นแล้วเสกเป่าให้เป็นเหมือนรูปที่มีชีวิต” ตรงกับทัศนะของเดือน คำดี (2534) ว่าปลุกเสกของให้ศักดิ์สิทธิ์ เพื่อทำประโยชน์อย่างอื่น ๆ ให้สำเร็จ แสดงให้เห็นว่า “พยนต์” หมายถึง “การเคลื่อนไหว” ดังความหมายที่ราชบัณฑิตยสถาน (2554) ได้อธิบายความหมายของคำว่า “ยันต์” ไว้ว่า “เครื่องกลไก, เครื่องจักรที่ให้กำเนิดพลังงานหรือทำให้วัตถุเคลื่อนที่” หรืออย่างคำว่า “ภาพยนตร์” หมายถึง “ภาพฉายด้วยเครื่องทำให้เห็นเป็นภาพเคลื่อนไหวได้” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) สังเกตได้ว่าคำที่มีคำว่า “ยันต์” ที่ยกมามีความหมายไปในทิศทางเดียวกันคือ “เคลื่อนไหว” ยันต์อาจเป็นการขับเคลื่อนหรือเคลื่อนไหวด้วยพลังงานที่พิสูจน์ได้ด้วยหลักวิทยาศาสตร์ แต่พยนต์เป็นการขับเคลื่อนหรือเคลื่อนไหวด้วยอาคมซึ่งเป็นไสยศาสตร์ เดือน คำดี (2534) ได้อธิบายความหมายของไสยศาสตร์ไว้ว่า ไสยศาสตร์คือวิชาว่าด้วยการใช้พลังอำนาจลึกลับของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เครื่องรางของขลังและเวทมนตร์คาถาอาคม พระครูธรรมธร-มะลิ น กิตติปาโลและคณะ (2561) ได้เสนอความเห็นเรื่องเครื่องรางไว้ว่า มนุษย์เป็นผู้คิดค้นวิธีทำขึ้นมาด้วยความเชื่อมั่นว่าจะได้รับผลหรือประสบสิ่งที่พึงประสงค์ โดยนำความปลอดภัยและสิริมงคลมาให้ ความเห็นนี้แสดงให้เห็นว่าหุ่นพยนต์จัดเป็นเครื่องรางชนิดหนึ่ง

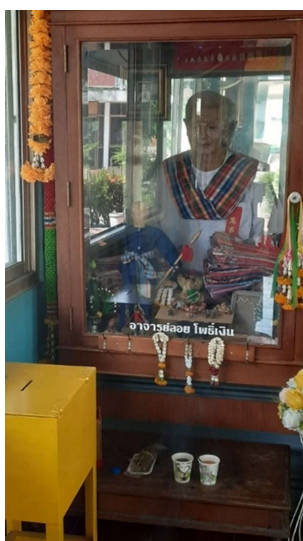
นอกจากนี้ ยังมีตำนานที่สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นที่มาของหุ่นพยนต์ ปรากฏใน**อรรถกถามหาปรินิพพานสูตร** ความว่า หลังจากพระเจ้าอชาตศัตรูทรงบรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้ภายในพระเจดีย์แล้ว ท้าวสักกะเทวราช ได้มอบหมายให้**พระวิสสุกรรมเทพบุตร** (พระวิษณุกรรม) ตั้งกองรักษาการณ์พระบรมสารีริกธาตุ พระวิสสุกรรมเทพบุตรจึงสร้างหุ่นยนต์ไม้ถือพระขรรค์สามารถเคลื่อนไหวได้เร็วดังลมขึ้น เพื่อเฝ้าพระบรมสารีริกธาตุ ต่อมาพระเจ้าอโศกมหาราชปรารถนาสร้างพระวิหารเพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุจำนวน 84,000 แห่ง จึงได้ทำการอาราธนาพระบรมสารีริกธาตุออกจากพระเจดีย์ ท้าวสักกะเทวราชได้ให้พระวิสสุกรรมเทพบุตรทำลายหุ่นยนต์ไม้ชิ้น (ที.ม.อ. (ไทย) 13/465-470) หุ่นยนต์ไม้ในอรรถกถามหาปรินิพพานสูตร อาจเป็นแรงบันดาลใจให้เกิดการสร้างหุ่นพยนต์ในเวลาต่อมาก็เป็นได้ โดยหุ่นยนต์ไม้ชิ้นสร้างขึ้นจากเทวฤทธิ์ของพระวิสสุกรรมเทพบุตร ผู้เป็นนายช่างแห่งสวรรค์ ภายหลังจากมีการดัดแปลงให้เข้ากับวัสดุที่สามารถหาได้ในแต่ละพื้นที่ เพราะอย่างในไทยก็ใช้หญ้ามัดหรือผูกเป็นหุ่นดังที่ปรากฏในเสภาขุนช้างขุนแผน และพระอภัยมณี

ความเชื่อและภาพของหุ่นพยนต์ที่เห็นได้ชัดเป็นลายลักษณ์อักษรคือ **เสภาขุนช้างขุนแผน หอพระสมุทวชิรญาณ** ได้กล่าวถึงการเรียนวิชาอาคมของขุนแผนตอนเป็นเณรพลายแก้ว และการใช้วิชาผูกหุ่นพยนต์ในการสู้รบ ซึ่งมีปรากฏอยู่หลายตอน ได้แก่ ตอนขุนช้างขอนางพิม ตอนขุนช้างตามนางวันทอง และตอนขุนช้างฟ้องขุนแผนเป็นขบถ แม้กระทั่งพลายงามก็เรียนศาสตร์วิทยาคมต่าง ๆ มาจากย่าคือนางทองประศรีอีกด้วย ดังปรากฏในตอนกำเนิดพลายงาม พลายชุมพลซึ่งเป็นบุตรที่เกิดจากนางแก้วกิริยา ได้ผูกหุ่นเป็นยักษ์ใช้ไปส่งหนังสือให้ขุนแผนผู้เป็นพ่อ ดังปรากฏในตอนขุนแผนส่องกระจก ซึ่งขณะนั้นพลายงามหรือพระไวยถูกนางสร้อยฟ้าทำเสน่ห์ ทำให้ลุ่มหลงนางสร้อยฟ้าจนละทิ้งนางศรีมาลา เมื่อขุนแผนทราบก็ไม่พอใจจึงต้องเดินทางจากกาญจนบุรีมากรุงศรีอยุธยา พลายชุมพลได้ช่วยขุนแผนโดยปลอมตัวเป็นมอญและผูกหุ่นพยนต์เป็นกองทัพ ส่วนพลายงามก็สร้างกองทัพหุ่นพยนต์ขึ้นมาสู้เช่นกัน ดังปรากฏในตอนพระไวยแตกทัพ นอกจากเรื่องเสภาขุนช้างขุนแผนแล้ว วรรณคดีไทยอีกเรื่องที่มีการใช้หุ่นพยนต์เป็นกำลังพลคือ **“พระอภัยมณี”** ตอน “ทัพสุดสาครตีทัพพระมังคลาพ่ายจนเทวสินธุ์ตามไปถึงเมืองสำปันหนา” เป็นตอนที่สุดสาครยกทัพไปต่อสู้กับทัพของมังคลา ซึ่งเป็นพระโอรสของพระอภัยมณีกับนางละเวงวันพา

แสดงให้เห็นว่า หุ่นพยนต์ที่ปรากฏในวรรณคดีไทยทั้งสองเรื่อง สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นกำลังพล แต่จะสิ้นฤทธิ์ด้วยข้าวเสกอาคมดังที่พลายงามใช้แล้วทำให้หุ่นพยนต์กลับไปเป็นหล้าดั้งเดิม หรือหุ่นพยนต์ของทัพมังคลาในพระอภัยมณีที่ถูกไฟไหม้เพราะทำมาจากหญ้า สะท้อนให้เห็นค่านิยมของผู้ชายในอดีตที่นิยมเรียนผูกหุ่นพยนต์เพื่อไว้ใช้งาน ด้วยวรรณคดีไทยทั้งสองเรื่องมีเรื่องของสงครามเข้ามาเกี่ยวข้องจึงทำให้เห็นบทบาทของหุ่นพยนต์เป็นสิ่งใช้แทนทหาร เพื่อไม่ให้เกิดการเสียเลือดเนื้อ ผิดกับกระแสการสร้างหุ่นพยนต์ในปัจจุบันที่ใช้เป็นวัตถุมงคล หรือเครื่องรางของขลังที่ใช้ช่วยทำมาค้าขาย หรือป้องกันจากภัยอันตราย

ความเป็นมาของอาจารย์ลอย โพธิ์เงินและหุ่นพยนต์ของอาจารย์ลอย โพธิ์เงิน

เอก ไพศาลี (ม.ป.ป.) ผู้ศึกษาหุ่นพยนต์และวัตถุมงคลของอาจารย์ลอย โพธิ์เงินได้กล่าวว่า คนนิยมพระเครื่องลงความเห็นว่าหุ่นพยนต์ของอาจารย์ลอย โพธิ์เงินถือว่ามีค่าและเป็นที่ยอมรับอันดับหนึ่งในวงการพระเครื่อง การที่อาจารย์ลอย โพธิ์เงินได้รับการยกย่อง หรือหุ่นพยนต์ของเขาเป็นที่รู้จัก ต้องทราบความเป็นมาของอาจารย์ลอย โพธิ์เงินและความเป็นมาของหุ่นพยนต์ของอาจารย์ลอย โพธิ์เงิน เพื่อเข้าใจแรงบันดาลใจในการเรียนวิชาผูกหุ่นพยนต์และการสร้างหุ่นพยนต์ของอาจารย์ลอย โพธิ์เงินยิ่งขึ้น

ภาพที่ 1 รูปเคารพอาจารย์ลอย โพธิ์เงิน วัดรัตนชัย พระนครศรีอยุธยา

ที่มา : ชรินทร์ ผ่องสวัสดิ์, 2567, [ภาพถ่าย]

1) ความเป็นมาของอาจารย์ลอย โพธิ์เงิน

อาจารย์ลอย โพธิ์เงิน เป็นชาวตำบลทางกลาง อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ช่วงชีวิตวัยรุ่นของท่านได้ยึดอาชีพนักมวยต่อยตามงานวัดและแทงหยวกหาเลี้ยงชีพโดยมีเพื่อนสนิทชื่อว่า “กิ้ง” เป็นผู้ช่วย อาจารย์ลอย โพธิ์เงินมีอาการผีเข้า แล้วได้รับความช่วยเหลือจากหลวงพ่อบ้านวัดเสารังใหม่ ด้วยการอาบน้ำมันต์ หลวงพ่อบ้านว่า สามวันหลังจากหายแล้วควรบวช อาจารย์ลอยจึงได้บวชเป็นพระ แล้วศึกษาเล่าเรียนทางธรรมควบคู่ไปกับวิชาอาคมต่าง ๆ

ต่อมาพระลอยได้ไปจำพรรษาอยู่ที่วัดระฆังโฆสิตาราม กรุงเทพฯ ทำให้ได้ศึกษาพระธรรมและสรรพวิชาไสยเวท ซึ่งวิชาการเสกวัตถุมงคลของเขาอาจได้วิชามาจากวัดระฆังโฆสิตาราม ต่อมาหลวงพ่อดาย เจ้าอาวาสวัดพนัญเชิง ซึ่งมีศักดิ์เป็นลุง ได้ขอร้องให้พระลอยมาอยู่ที่วัดพนัญเชิงเพื่อปราบกลุ่มพระนักเลง และดูแลความเรียบร้อยของวัด

ด้วยพระลอยมีปัญหาเรื่องหูข้างซ้ายไม่ได้ยิน เพราะตอนเป็นศิษย์หลวงพ่อบ้าน ได้มีเรื่องกับนักเลง จนนักเลงเอาเรื่องไปฟ้องหลวงพ่อบ้าน หลวงพ่อบ้านได้ทำการลงโทษด้วยการใช้วิชาปิดหูข้างซ้าย ทำให้เขาสวดมนต์ไม่ตรงกับจังหวะของพระรูปอื่น พระลอยจึงตัดสินใจลาสิกขาเป็นฆราวาส แล้วต่อแพ

อาศัยอยู่ตรงฝั่งวัดพันธุเชิง โดยหลวงพ่อดายให้เงินช่วยเหลือในการต่อแพ ต่อมาได้ย้ายจุดผูกแพมาที่ฝั่ง **วัดรัตนชัย** (วัดจีน) เพราะมีการสร้างคันกั้นน้ำ อาจารย์ลอย โปธิ์เงินได้ใช้วิชาความรู้ช่วยเหลือผู้คน ไม่ว่าจะรักษาโรคภัยให้หายด้วยสมุนไพร และการเข้าเฝือก ทำให้ผู้คนเรียกเขาว่า “**หมอลอย**” ส่วนเรื่อง ไสยเวท อาจารย์ลอย โปธิ์เงินสามารถไล่ผีได้ มีคำร่ำลือว่า หากพูดว่า ‘หากไม่ออกจะพาไปหาหมอลอย’ ผีก็จะออกจากร่างทันที

ภาพที่ 2 วัดรัตนชัย พระนครศรีอยุธยา ในปัจจุบัน

ที่มา : ชนินทร์ ผ่องสวัสดิ์, 2567, [ภาพถ่าย]

ต่อมามีกฎหมายเรื่องการผูกแพออกประกาศ ทำให้บรรดาลูกศิษย์ช่วยกันรื้อไม้จากแพมาสร้างบ้านให้อาจารย์ลอย โปธิ์เงินอยู่บริเวณวัดสุวรรณดาราราม นอกจากการไล่ผีและการรักษาคนป่วยด้วยสมุนไพรแล้ว เขายังอาบน้ำมนต์ให้กับผู้ศรัทธาและปลุกเสกวัตถุมงคล หากใครเชิญไปตั้งศาลพระภูมิ เขามักนำหุ่นพยนต์หรือผ้ายันต์นาคคุ้มไปแจกด้วยเสมอ ซึ่งมีคำร่ำลือว่า ใครบูชาวัตถุมงคลของอาจารย์ลอย โปธิ์เงิน ล้วนค้าขายดีกันทุกคน อาจารย์ลอยจึงมีวัตถุมงคลต่าง ๆ ออกมา เช่น เหยี่ยวพระสมเด็จ พระเนื้อผง เป็นต้น

เมื่อเล่าถึงเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ของอาจารย์ลอย โปธิ์เงินมีอยู่หลายเรื่อง เช่น เสกผ้าขาวม้าเป็นจระเข้ เพื่อไม่ให้เด็กมาเล่นน้ำตรงแพของเขา การร้ายคาถาดับไฟไหม้ตลาด (ไม่ทราบแน่ชัดว่าเป็นตลาดใด) และการวิวาทักกับกลุ่มแขกทำของจนชนะ (เอก ไพศาลี, ม.ป.ป.)

พระเอกพจน์ เอกวจน (สัมภาษณ์, 22 กรกฎาคม 2567) ได้เล่าถึงบั้นปลายชีวิตของอาจารย์ลอย โปธิ์เงินไว้ว่า อาจารย์ลอย โปธิ์เงินได้เสียชีวิตที่บ้านของเขาที่วัดสุวรรณดาราราม

ภาพที่ 3 หุ่นพยนต์รุ่นต้นของอาจารย์ลอย โปธิ์เงิน

ที่มา : ประวัติและวัตถุมงคลยอดนิยม อาจารย์ลอย โปธิ์เงิน, ม.ป.ป.,

[ภาพถ่ายประกอบหนังสือ]

2) ความเป็นมาของหุ่นพยนต์ของอาจารย์ลอย โปธิ์เงิน

เอก ไพศาลี (ม.ป.ป.) ได้เล่าถึงความเป็นมาของหุ่นพยนต์ของอาจารย์ลอย โปธิ์เงินไว้ว่า อาจารย์ลอย โปธิ์เงินได้เรียนวิชาผูกหุ่นพยนต์มาจากหลวงพ่อแป้น วัดเสาชิงใหม่ ไพศาล ธิระศุภะ (2558) ได้เล่าถึงเรื่องหลวงพ่อแป้นกับหุ่นพยนต์ไว้ว่า หลวงพ่อแป้นได้ฝากตัวเป็นศิษย์พระอาจารย์โนรี พระภิกษุชาวเขมร ผู้แก่กล้าด้านอาคม ซึ่งวิชาหนึ่งในนั้นมีวิชา “หุ่นพยนต์” ด้วย

หลังจากพระลอยลาสิกขา ได้นำศาสตร์ความรู้ที่ร่ำเรียนมาช่วยเหลือผู้อื่น วัดดุมงคลชั้นแรก ๆ ที่เขาปลุกเสกและมอบให้กับผู้ศรัทธาคือ หุ่นพยนต์ ต่อมาได้กลายเป็นวัตถุมงคลที่สร้างชื่อเสียงให้แก่เขาในเวลาต่อมา

อาจารย์ลอย โปธิ์เงินได้ผูกหุ่นพยนต์จากกำยาน ไคร้ไม้ไผ่ และตอกที่เหลื่อจากการทำอบพระเอกพจน์ เอกวโจน (สัมภาษณ์, 22 กรกฎาคม 2567) ได้เล่าว่า อาจารย์ลอย โปธิ์เงิน เมื่อมาอยู่แพนอกจากขายข้าวสารแล้ว ยังทำอบขายด้วย วัสดุที่ใช้ผูกหุ่นพยนต์จึงเป็นวัสดุที่ใช้ทำอบ เพราะเป็นวัสดุที่หาได้ใกล้ตัว เชื่อว่าการแจกวัตถุมงคลนั้นเป็นกุศโลบาย เพราะอาจารย์ลอย โปธิ์เงินเลือกให้เฉพาะคนดีเท่านั้น ถ้าอยากได้ต้องปฏิบัติตนเป็นคนดี เขาถึงจะให้ เพราะมีแต่คนอยากได้หุ่นพยนต์และเครื่องรางของอาจารย์ลอย โปธิ์เงิน

ภาพที่ 4 หุ่นพยนต์รุ่นกลางของอาจารย์ลอย โพธิ์เงิน

ที่มา : ประวัติและวัตถุมงคลยอดนิยม อาจารย์ลอย โพธิ์เงิน, ม.ป.ป.,

[ภาพถ่ายประกอบหนังสือ]

คติการสร้างหุ่นพยนต์ของอาจารย์ลอย โพธิ์เงิน

การศึกษาความเป็นมาของหุ่นพยนต์ของอาจารย์ลอย โพธิ์เงินพบว่า เขาสร้างหุ่นพยนต์เพื่อเป็นวัตถุมงคลให้ลูกศิษย์และคนที่เคารพตนได้บูชา เอก ไพศาลี (ม.ป.ป.) กล่าวถึงการสร้างหุ่นพยนต์ของอาจารย์ลอย โพธิ์เงินไว้อย่างน่าสนใจว่า ก้านลานคือวัตถุดิบสำคัญในการสานหุ่นพยนต์และเป็นหนึ่งในจุดสำคัญในการพิจารณาความแท้-เก๊ของหุ่นพยนต์นั้น ๆ ขนาดของก้านนั้นมีหลากหลายขนาด ทุกก้านลานก่อนนำมาสานนั้น เขาได้นำมารูดผ่านรูฝากระป๋อง เพื่อที่จะให้ได้ขนาดที่ต้องการและเป็นการเก็บคมของก้านลาน ลูกศิษย์ใกล้ชิดเล่าให้ฟังว่า แต่ละรูที่กระป๋องมีความกว้างไล่เรียงกันตั้งแต่ใหญ่ไปถึงเล็ก และที่สำคัญคือควรพิจารณาความเก่าธรรมชาติของก้านลานประกอบด้วย

นัยของการผูกหุ่นพยนต์ของอาจารย์ลอย โพธิ์เงินอาจไม่ต่างจากการพิจารณาธรรม เพราะมีการพิจารณาก้านลานระหว่างรูดก้านลานไปด้วย การแจกหุ่นพยนต์เป็นวัตถุมงคลให้แก่ศิษย์และผู้ที่น่าเชื่อถือ เป็นการแสดงความเมตตาที่มีต่อผู้อื่น ให้ผู้นั้นมีชีวิตที่ดีและปลอดภัยจากภัยอันตราย และยังเป็น การให้โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

สุธรรม (2554) กล่าวถึงการสร้างหุ่นพยนต์ของอาจารย์ลอย โพธิ์เงินว่า เกิดจากธาตุทั้ง 4 ปลุกเสกโดยใช้โอองการต่าง ๆ ตามที่เขาได้เล่าเรียนมา ไม่ได้เกิดจากวิญญานหรือภูติผีต่าง ๆ ตามที่บางคนเข้าใจ เรียกได้ว่า เป็นการสร้างเครื่องรางของขลังตามหลักไสยขาว คือ เกิดขึ้นจากคาถาอาคม และเขาปลุกเสกหุ่นขนาดเล็กจนถึงขนาดใหญ่ ให้ไว้เป็นเพื่อนเพื่อคุ้มครองเจ้าของ ตลอดจนคุ้มครองดูแลทรัพย์สินหรือบ้านเรือน สามารถนำติดตัวไปได้ทุกที่เหมือนมีเพื่อนติดตัวตลอดเวลา วิธีใช้ ธรรมดาให้ท่อง “โอม ปลุกมหาปลุก กูจะปลุกพ่อหุ่นพยนต์ ด้วยอะหังทุกัง” ถ้าเข้าที่คับขัน ให้เติมท้ายด้วย “นะมะพะทะ” เพื่อหนุนธาตุ นอกจากนี้หุ่นพยนต์ของอาจารย์ลอย โพธิ์เงินเป็นเมตตาตามหานิยม คงกระพันชาตรี มหาอุตม์ ป้องกันคุณไสยกันกระทำ คุ้มครองป้องกันภัยด้วย คติการสร้างที่เชื่อว่า นำติดตัวหุ่นจะรองรับสิ่งที่ไม่ดีแทนตัวเรา เรียกว่าพุทธคุณครอบจักรวาล มีแต่คุณไม่มีโทษ บูชาติดตัวไปได้ทุกที่ ไม่มีข้อห้าม

ภาพที่ 5 หุ่นพยนต์รุ่นปลายของอาจารย์ลอย โปธิ์เงิน

ที่มา : ประวัตินิเวศน์และวัฒนธรรมของอาจารย์ลอย โปธิ์เงิน, ม.ป.ป.,

[ภาพถ่ายประกอบหนังสือ]

คติการบูชาหุ่นพยนต์ของอาจารย์ลอย โปธิ์เงิน

เอก โปศาณี (ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึงการบูชาหุ่นพยนต์ของอาจารย์ลอย โปธิ์เงินไว้ว่า ถวายอาหาร ชุดเล็ก หรือเรียกกินข้าวก่อนผู้บูชา แล้วผู้บูชาจึงกินตามปกติ การบูชานี้คล้ายกับคติความเชื่อของจีนที่จะถวายเครื่องสักการะที่เป็นจำพวกอาหารให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์แล้วจึงลามากินต่อเพื่อความเป็นสิริมงคล แต่คงไม่คล้ายทีเดียวเนื่องจากหุ่นพยนต์ไม่ใช่สิ่งศักดิ์สิทธิ์แต่เป็นวัตถุมงคลที่เกิดจากอาคม การให้หุ่นพยนต์กินอาหารของผู้บูชา ก่อน นับว่าเป็นการยกย่องวัตถุมงคล และด้วยอาหารที่ยังไม่ผ่านการกินย่อมเป็นอาหารที่ไม่เป็นมลทิน อาจไม่ทำให้หุ่นพยนต์เสื่อมความศักดิ์สิทธิ์ก็เป็นได้ หรือสร้างความสะดวกให้กับผู้บูชาคือสามารถนำอาหารในครัวเรือนของตนมาเลี้ยงได้ พระเอกพจน์ เอกวจน (สัมภาษณ์, 22 กรกฎาคม 2567) ได้บอกถึงสิ่งที่สามารถถวายหุ่นพยนต์ได้คือ ผลไม้ซึ่งมงคล เช่น กล้วย ส้ม สาลี่ ฯลฯ น้ำเปล่า เครื่องดื่มที่ไม่เป็นของมีนเมา และขนมปลากุริมไข่เต่า

สุธรรม (2554) กล่าวถึงการถวายเครื่องดื่มว่า เวลาปกติเช่นด้วยน้ำ ถ้าจะให้ดูต้องเช่นด้วยเหล้าขาว นับว่าการบูชาหุ่นพยนต์ของอาจารย์ลอย โปธิ์เงินนั้น ไม่ได้ไปในทิศทางเดียวกัน มีความแตกต่างกันในความเห็นของแต่ละบุคคล พระเอกพจน์ เอกวจน (สัมภาษณ์, 22 กรกฎาคม 2567) มีความเห็นต่อการถวายของมีนเมาว่า หากหุ่นพยนต์เมาจะทำงานหรือดูแลผู้บูชาไม่ได้เต็มที่ ทั้งยังเป็น การผิดศีล ซึ่งมันแย้งกับความเป็นไสยขาว

นอกจากนี้ ยังมีคาถาบูชาหุ่นพยนต์ หรือ คาถาปลุกหุ่นพยนต์ มีความว่า “นโม 3 จบ ว่า โอม ปลุก ปลุก มหาปลุก กุจะปลุกพ่อนุ่ม ด้วย นะมะพะทะ นะมะพะทะ นะมะพะทะ อธิฐฐิ อธิฐฐิ อธิฐฐิ แล้ว นึกถึงอาจารย์ลอย โปธิ์เงิน หลังจากนั้นจึงอธิษฐาน” ซึ่งนะมะพะทะ คือธาตุทั้ง 4 นะ หมายถึง ธาตุน้ำ มะ หมายถึง ธาตุดิน พะ หมายถึง ธาตุลม และ ทะ หมายถึง ธาตุไฟ (พระจตุรเวทวิทยาคม, 2563) สอดคล้องกับทัศนะของสุธรรมที่ว่า หุ่นพยนต์ของอาจารย์ลอย โปธิ์เงินเกิดจากธาตุ 4 และการสวดคาถา นี้เป็นการหนุนธาตุ เพื่อให้หุ่นพยนต์มีชีวิตนั่นเอง ทั้งนี้อาจเป็นกุศโลบายสอนเรื่องการเกิดชีวิตในคติ พุทธศาสนาว่า ชั้นันท์มาจากการประชุมของธาตุ 4 หากแยกชั้นันท์แล้วก็ไม่มีความเป็นอนัตตา ส่วน “อธิฐฐิ”

คล้องเสียงกับคำว่า “อิทธิ” แปลว่า “สำเร็จ” ซึ่งมาจากภาษาบาลี นิยมใช้คู่กับ “ฤทธิ์” มาจากภาษาสันสกฤตที่มีความหมายเดียวกัน นอกจากกิจกรรมหรือสวดบูชาให้หุ่นยนต์มีชีวิตขึ้นมาแล้ว ทั้งยังอาจเป็นการย่ำว่าเกิดความสำเร็จตามมาอีกด้วย

วิเคราะห์พุทธธรรมในคติการสร้างและการบูชาหุ่นยนต์ของอาจารย์ลอย โพธิ์เงิน

คติการสร้างหุ่นยนต์ของอาจารย์ลอย โพธิ์เงินมีความพิเศษคือได้แฝงการพิจารณาธรรมผ่านก้านลาน ทั้งยังเป็นการใช้เวทย์มนต์ คาถา อาคมทำให้สิ่งไม่มีชีวิตมีจิตวิญญาณขึ้นมา ดังที่สุธรรม (2554) ให้ข้อมูลว่า “เกิดจากธาตุทั้ง 4 ปลุกเสกโดยใช้โองการต่าง ๆ ตามที่ท่านได้เล่าเรียนมา ไม่ได้เกิดจากวิญญาณหรือภูตผีต่าง ๆ” พุทธศาสนามีแนวคิดที่ว่า ร่างกายของมนุษย์และสิ่งมีชีวิตคือชั้นธ เกิดขึ้นจากการประชุมรวมกันของธาตุทั้ง 4 (วิบูลย์พงศ์ พันธุนนท์ และ บาลี พุทธรักษา, 2563) ได้แก่ ของแข็ง เช่น ผิวหนัง กระดูก เป็นธาตุดิน ของเหลว เช่น เลือด น้ำลาย น้ำมูก เป็นธาตุน้ำ การเคลื่อนไหวแกว่งไกวของร่างกาย ลมในท้อง และลมหายใจ เป็นธาตุลม และชีพจร อุณหภูมิในร่างกาย เป็นธาตุไฟ

การสร้างหุ่นยนต์จึงเป็นการจำลองร่างกายของมนุษย์ที่ทำมาจากวัสดุธรรมชาติ เช่น ดิน ไม้ ฝ้าย หน้่า ก้านลาน ฯลฯ เพื่อให้มีชีวิตได้เหมือนสิ่งมีชีวิตในคติพุทธศาสนาต้องมีธาตุ 4 เพราะธาตุ 4 ทำให้เกิดชั้นธคือร่างกาย (รูป) และ จิต (วิญญาณ) การผูกหุ่นยนต์คือการสร้างรูป จะให้เกิดจิตวิญญาณ อันประกอบด้วย เวทนา (ความรู้สึก) สัญญา (จำได้) สังขาร (คิดปรุงแต่ง) และวิญญาณ (จิต) ต้องปลุกเสกด้วยธาตุทั้ง 4 รวมกับอาคม กล่าวได้ว่าการสร้างหุ่นยนต์ได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนา ทั้งยังมีตำนานหุ่นยนต์ไม้ของพระวิสสุกรรมเทพบุตรที่สร้างไว้อารักขาพระบรมสารีริกธาตุ

นอกจากการสร้างหุ่นยนต์จะทำให้เข้าใจเรื่องการเกิดชีวิตแล้ว การบูชายังแฝงด้วยเรื่องนี้ผ่านคาถาปลุกหุ่นยนต์ที่มีคำว่า “นะมะพะทะ” หัวใจธาตุทั้ง 4 เพื่อให้หุ่นยนต์มีชีวิตขึ้นมาจากการบริการหรือภวนาคาถาของผู้บูชา เป็นการตอกย้ำว่า ชีวิตมาจากธาตุ 4

บทสรุป

หุ่นยนต์ของอาจารย์ลอย โพธิ์เงิน ตั้งอยู่บนความเป็นพุทธาคม คืออาคมที่มาจากพุทธศาสนา โดยหลักฐานที่เก่าแก่ที่ให้เห็นว่าหุ่นยนต์อาจมาจากพุทธศาสนาคือหุ่นยนต์ไม้เฝ้าพระบรมสารีริกธาตุที่สร้างขึ้นโดยพระวิสสุกรรมเทพบุตร หลังจากนั้นหุ่นยนต์มีบทบาทเป็นกำลังพลตั้งในเสภาขุนช้างขุนแผน และพระอภัยมณี เพื่อไม่ให้เกิดการเสียเลือดเนื้อจากการทำสงคราม อาจารย์ลอย โพธิ์เงินสร้างหุ่นยนต์ให้มีบทบาทเป็นผู้อารักขาผู้บูชา และช่วยส่งเสริมธุรกิจ หุ่นยนต์ได้สนองความเป็นทุนนิยม เพราะเงินเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินชีวิต แต่หากละเรื่องการใช้งานหุ่นยนต์ออกไป หัวใจของการสร้างหุ่นยนต์มีความลึกซึ้งคือการเข้าใจเรื่องการเกิดชีวิตตามคติพุทธศาสนา เป็นการศึกษาคำสอนของพระพุทธเจ้าในอีกรูปแบบหนึ่ง ส่วนผู้บูชาต้องบริการมคคาถาปลุกหุ่นยนต์ซึ่งมีหัวใจธาตุ 4 จึงเป็น

เสมือนว่าผู้บูชาได้รับรู้การมีชีวิตในคติพุทธศาสนาไปด้วย เรียกได้ว่า ผู้สร้างก็ได้ศึกษาธรรม ผู้บูชาก็ได้รับรู้ธรรม

องค์ความรู้ใหม่ทางวิชาการ

การศึกษาครั้งนี้ได้องค์ความรู้ใหม่ทางวิชาการว่า คติการสร้างหุ่นพยนต์ ซึ่งเป็นเครื่องรางไสยศาสตร์อย่างหนึ่งที่มีความเร้นลับ แท้จริงแล้วได้ตั้งอยู่บนหลักคำสอนในพุทธศาสนาเรื่องธาตุ 4 การรวมตัวของธาตุ 4 ย่อมทำให้เกิดชีวิต จึงกลายเป็นเครื่องรางที่มีความเป็นพุทธาคม และเป็นการใช้หุ่นพยนต์เพื่อเป็นสื่อให้เข้าใจเรื่องการเกิดชีวิต แม้ผู้บูชาหุ่นพยนต์จะมีวัตถุประสงค์ประสงค์ในการบูชาที่หลากหลาย เช่น การใช้เป็นเครื่องรางส่งเสริมธุรกิจ การใช้เป็นเครื่องรางคุ้มกันภัย เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กังวล คัชชิวมา. (2547). ไสยศาสตร์เขมรเบื้องต้น : ศึกษาเพื่อทำความเข้าใจ. *วารสารดำรงวิชาการ*. 3(5), 249-260.

ชนินทร์ ผ่องสวัสดิ์. (2567). *รูปเคารพอาจารย์ลอย โปธิ์เงิน วัดรัตนชัย พระนครศรีอยุธยา*. [ภาพถ่าย]. พระนครศรีอยุธยา.

_____. (2567). *วัดรัตนชัย พระนครศรีอยุธยา ในปัจจุบัน*. [ภาพถ่าย]. พระนครศรีอยุธยา.

เดือน คำดี. (2534). ไสยศาสตร์กับคนไทย. *สุทธิปริทัศน์*. 5(14), 110-116.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554 (พิมพ์ครั้งที่ 1)*. ราชบัณฑิตยสถาน.

พระครูธรรมธรมะลิน กิตติปาโล พระครูวิภัชธรรมวิจิตร กฤตสุขชิน พลเสน ประเวช วัฒนาแก้ว และ สุพิชฌาย์ พรพิชญรงค์. (9 กันยายน 2561). ศาสนากับการพัฒนา : ไสยศาสตร์ เครื่องราง. *รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 2 MCU Nan Congress II วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี*.

พระจตุรเวทวิทยาคม. (25 พฤศจิกายน 2563). *นะมะพะทะ มาจากไหน? ที่แน่ๆ ไม่ได้มาจากรัตนมาลา*. <https://www.facebook.com/100066290360354/posts/780419092514007/>

พระเอกพจน์ เอกจโน . (22 กรกฎาคม 2567). พระสงฆ์วัดรัตนชัย พระนครศรีอยุธยา. สัมภาษณ์.

ไพศาล ธีระศุภะ. (13 สิงหาคม 2558). คมชัดลึกออนไลน์. “หลวงพ่อบ้าน” วัดเสาชิงใหม่พระอริยสงฆ์ผู้สำเร็จ *อภิญาสมาบัติ*, สืบค้นจาก <https://www.komchadluek.net/amulet/211503>

มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2525). *พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย (เล่ม 11 และ 13)*. โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

วิบูลย์พงศ์ พันธุนนท์ และ บาลี พุทธรักษา. (2563). ความสัมพันธ์ของชั้น 5 ที่มีต่อการเจริญกรรมฐาน.

มจร พุทธศาสตร์ปริทรรศน์. 4(1), 116-130

สุธรรม. (28 กุมภาพันธ์ 2554). การผูกหุ่นพยนต์.

<https://www.watthakhanun.com/webboard/showthread.php?t=311>

ห้องสมุดดิจิทัลวัชรญาณ. (ม.ป.ป.). นิทานคำกลอนสุนทรภู่เรื่องพระอภัยมณี.

<https://vajirayana.org/พระอภัยมณี>

ห้องสมุดดิจิทัลวัชรญาณ. (ม.ป.ป.). เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ฉบับหอพระสมุทวชิรญาณ.

<https://vajirayana.org/ขุนช้างขุนแผน-ฉบับหอพระสมุทวชิรญาณ>

เอก ไพศาลี. (ม.ป.ป.). ประวัติและวัตถุมงคลยอดนิยม อาจารย์ลอย โปธิ์เงิน. ม.ป.ท. : ม.ป.ส.